

کارایی درونی گروه‌های آموزشی متوسطه و رابطه‌ی آن با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستان‌های استان خوزستان

دکتر مسعود پرومندنسب

عضویت علمی دانشگاه آزاد واحد دزفول

دکتر مرتضی امیدیان

استادیار دانشگاه یزد

محمدحسین رفیع نیا

کارشناس گروه‌های آموزشی

چکیده

هدف تحقیق حاضر، بررسی دیدگاه مدیران و دبیران در رابطه با کارایی درونی گروه‌های آموزشی و همچنین رابطه‌ی کارایی گروه‌های آموزشی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستان‌های استان خوزستان است. روش تحقیق حاضر از نوع توصیفی همبستگی است. به این منظور، ضمن بررسی وضع موجود با توجه به دیدگاه کارشناسان و دبیران، رابطه‌ی کارایی گروه‌ها با عملکرد تحصیلی (میزان قبولی در کنکور و معدل قبولی در امتحانات نهایی و میزان مقام‌های علمی در المپیادها) مورد بررسی قرار می‌گیرد. نمونه‌ی مورد مطالعه در این پژوهش شامل ۷۹۹ نفر از دبیران و مدیران دبیرستان‌های استان خوزستان است که به طور تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه‌ای با ۵۳ گویه به صورت لیکرت ۳ مقیاسی است. همچنین، اطلاعات مربوط به دانش‌آموزان و سنجش کارایی گروه‌ها از پرونده‌ها و مدارک موجود در آموزشگاه‌ها و ادارات آموزش و پرورش به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل عوامل، ضریب همبستگی و مجذور خی استفاده شد. نتایج نشان دادند مدیران و دبیران اعتقاد دارند گروه‌های آموزشی نتوانسته‌اند زمینه‌ی مناسب برای کسب مهارت‌های مربوط به طراحی آموزشی را فراهم آورند. همچنین، آنها اعتقاد دارند گروه‌های آموزشی نتوانسته‌اند دبیران را با رویکردهای آموزشی آشنا سازند و نیز به نظر آنها گروه‌های آموزشی در زمینه‌ی پرورش خلاقیت و بروز اندیشه‌های نو در مسائل آموزشی موفق نبوده‌اند. در حالی که به نظر دبیران گروه‌های آموزشی در گسترش استفاده‌ی صحیح از روش‌های ارزش‌یابی موفق بوده‌اند. همچنین دبیران و مدیران اعتقاد دارند که گروه‌های آموزشی از نظر ساختاری دارای نقائص و مشکلاتی هستند. در نهایت، فرضیه‌ی رابطه‌ی کارایی درونی گروه‌های آموزشی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأیید شده و بین سه شاخص عملکرد تحصیلی و میزان کارایی درونی گروه‌ها، رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: کارایی درونی، گروه‌های آموزشی، عملکرد تحصیلی، دبیران و مدیران

۱- مقدمه

مدرسه به عنوان بنیادی‌ترین بخش نظام آموزشی، مورد توجه برنامه ریزان آموزشی قرار گرفته است. دانش آموزان در درون این سیستم با تأثیر پذیری از برنامه های آموزشی آماده می شوند تا نیازهای آینده‌ی جامعه‌ی خود را برطرف نمایند. بر این اساس، لزوم توجه به عواملی که در مدرسه بیشترین تأثیر را بر تعلیم و تربیت دانش‌آموزان دارند، ضروری به نظر می‌رسد.

از ارکان اصلی تأثیرگذار در مدرسه معلمان هستند که رسالت تحقق اهداف آموزش و پرورش را به عهده دارند و بدون مشارکت علمی و عاطفی آنان اجرای شایسته‌ی برنامه های آموزشی میسر نخواهد شد. یکی از بسترهای مشارکت معلمان، گروه‌های آموزشی است. باید توجه داشت که ایجاد فضای مناسب برای فعالیتهای گروه‌های آموزشی ثمرات متعددی دارد. از جمله می توان به بالا رفتن روحیه‌ی کار و تلاش و بهبود جو سازمانی اشاره کرد که به نوبه‌ی خود درک متقابل را نسبت به مشکلات آموزش و پرورش افزایش می دهد و نقش آنان را در مشکل گشایی و اظهار نظر در امور سازمان و فرایند تصمیم گیری آشکار می کند.

گروه‌های آموزشی یکی از حوزه هایی است که معلم می تواند یافته های خود را مطرح کند و بازتاب آن را در میان همکاران بنگرد و بر باورهای معلمی تأثیر قابل تأملی بگذارد (گویا، ۱۳۷۸ ص ۶). آموزش و پرورش به دلیل نقش غیرقابل انکارش در سامان دهی فرهنگ جامعه به خصوص در بعد نظارتی و بهسارتی نیازمند تشکیلاتی است که نیروهای مستعد را برای امر خطیر فرهنگ سازی بسیج می نماید. نقد و اصلاح طرح های اجرایی، اداری و مدیریتی در قالب تشکلهای معلمی امکان پذیر است. از گروه‌های آموزشی می توان به عنوان یکی از عوامل تعدیل کننده‌ی نقایص ناشی از سیستم برنامه ریزی متمرکز استفاده نمود، زیرا این تشکیلات باید ضمن بازنگری و ارزش یابی طرح ها و برنامه‌ها نقاط ضعف و قوت آنها را در مرحله‌ی اجرا دریابد و بدون واسطه و پیچ و خم‌های اداری و با صراحت به برنامه ریزان آموزشی گوشزد کند (صادق، ۱۳۷۹). تنجوا (۱۹۹۲) معتقد است اهمیت کار گروه‌های درسی به مراتب بیشتر از کار مراکز تربیت معلم است، چرا که مراکز تربیت معلم به ارائه‌ی یک سری آموزش‌های ثابت یکسان و از قبل آماده شده و بعضاً تشریفاتی از طریق آموزش‌های پیش از خدمت می‌پردازند که اکثراً پس از

فارغ‌التحصیل شدن به دست فراموشی سپرده می شود، اما وظیفه‌ی گروه‌های درسی یک روند ادامه‌ی کار و طولانی مدت است که از ابتدا تا انتها شغل معلمی را پوشش می‌دهد. این پژوهش به دنبال آن است که با ارزیابی کارایی گروه‌های آموزشی معلوم کند گروه‌های آموزشی تا چه اندازه در رسیدن به اهداف خود و برآورده نمودن انتظارات معلمین و برنامه ریزان آموزشی موفق بوده‌اند. با توجه به افت تحصیلی موجود در سطح استان خوزستان، یافتن رابطه بین کارایی گروه‌های آموزشی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مسئله‌ی دیگری است که در این تحقیق به آن پرداخته خواهد شد. تابا شناسایی نقش گروه های آموزشی در این مورد از دیدگاه نظری و آموزشی به آن پرداخته شود.

در سال‌های اخیر تحقیقات زیادی انجام شده است که تأثیرات گروه‌های آموزشی را در طراحی مورد تأیید قرار داده‌اند، مثلاً آرش (۱۳۷۱)، با انجام تحقیقی به این نتیجه رسیده است که گروه‌های آموزشی در ایجاد هماهنگی در تدریس و ارائه‌ی روش‌های جدید تدریس موفق بوده‌اند. ولسترواسمیت^۱ (۲۰۰۶، a) در مطالعه‌ی خود به منظور نشان دادن اثربخشی همکاری معلمان با یکدیگر، نشان دادند که این همکاری در رسیدن به اهداف برنامه‌ی درسی و کمک به دانش آموزان در معرض خطر اثربخش بوده است. این دو محقق در گزارشی دیگر (۲۰۰۶، b)، با توجه به سیاست اتخاذ شده دربخشی از امریکا برای مشارکت عموم (معلمان، خانواده ها و...) در اداره‌ی مدارس، ضمن اشاره به این موضوع که روش جدید اداره‌ی مدارس از روش های سنتی اثربخش تر است، بر این موضوع تأکید دارند که برای بالا بردن اثربخشی مشارکت باید به عناصری مانند نوع خدمت، شکل مشارکت و میزان مشارکت سازمانی توجه شود. گروه های آموزشی به عنوان نمونه ای از مشارکت معلمان در برنامه ریزی، از طرف پژوهشگران زیادی مورد ارزیابی قرار گرفته است. در ایالات متحده‌ی امریکا، در برنامه ای که به منظور مشارکت و همکاری معلمان در مدارس ناحیه‌ی لس آنجلس طراحی شده بود (LAAMP)^۲، ارزیابی چهار سال اجرای این برنامه، نشان داد که همکاری گروه ها روابط مدارس را بهبود بخشیده و به علاوه مشارکت معلمان، به بهبود و ارتقاء کلی برنامه ها کمک کرد (۲۰۰۰). در ایران، درستکار (۱۳۷۵)، به این نتیجه رسیده است که گروه‌های آموزشی در فراهم ساختن زمینه‌ی برقراری ارتباط مؤثر در میان معلمان و ایجاد تغییر در شیوه‌های تدریس توفیق داشته‌اند. برخی دیگر از پژوهش‌ها به ترغیب معلمان در استفاده از وسایل کمک آموزشی و به کارگیری شیوه های تدریس فعال توسط گروه‌های آموزشی اشاره داشته‌اند (بشیری ۱۳۷۶). نجاتی (۱۳۷۶)، نشان داد که بین عملکرد گروه‌های آموزشی با ارتقاء سطح علمی و بهینه سازی روش های تدریس معلمان رابطه

^۱ Wholstetter, P. & Smith, J.

^۲ Los Angeles Annenberg Metropolitan Project

وجود دارد. تحقیقات دیگر نیز به نتایج مشابهی دست یافتند (هاشمی، ۱۳۷۷؛ سلطانی فرد، ۱۳۷۹؛ صفدری، ۱۳۸۲؛ رافق وند، ۱۳۸۰؛ شیخ دارانی، ۱۳۸۲). از دیگر سو، شواهد به دست آمده نشان می‌دهد که گروه‌های آموزشی در بروز خلاقیت و نوآوری در آموزش تأثیر کمی داشته و یا بی‌تأثیر بوده‌اند (صالحی، ۱۳۷۲؛ بنگاه، ۱۳۷۲؛ درستکار، ۱۳۷۵؛ فرجی و قربانی، ۱۳۸۰؛ علی نصیب، ۱۳۸۲؛ سبحانی نیا، ۱۳۸۶؛ جهانگرد، ۱۳۸۲؛ شوافی، ۱۳۸۱). در همین راستا برخی از مطالعات نشان می‌دهد که گروه‌های آموزشی در ایجاد پژوهش‌های علمی در خصوص مسائل آموزش و پرورش ناموفق بوده‌اند (آرش، ۱۳۷۱) و یا گروه‌ها در فعال سازی امور پژوهشی و حل مشکلات آموزشی موفقیتی نداشته‌اند (نجاتی، ۱۳۷۶). به علاوه، تأثیر گروه‌های آموزشی در ترغیب و تشویق به امر تحقیق، توفیقاتی در سطح کم داشته‌اند (یزدانی، ۱۳۷۹). برخی از تحقیقات نشان داده‌اند گروه‌های آموزشی در زمینه‌ی بهبود شیوه‌های ارزش‌یابی و افزایش معلومات معلمان در چگونگی ارزش‌یابی و شیوه‌ی طرح سؤال موفق بوده‌اند (آرش، ۱۳۷۱؛ حاجی پروانه، ۱۳۷۴؛ درستکار، ۱۳۷۵؛ پارسا، ۱۳۷۵؛ فرجی و قربانی، ۱۳۸۰؛ علی نصیب، ۱۳۸۱؛ احمدی، ۱۳۷۹؛ شیخ دارانی، ۱۳۸۲). از دیگر سو، مقررات و دستورالعمل‌های مربوط به تشکیل گروه‌های آموزشی و جایگاه گروه‌های آموزشی در تشکیلات رسمی آموزش جایگاهی مبهم است (فیاضی، ۱۳۸۱؛ بنگاه، ۱۳۷۲؛ حسن آبادی، ۱۳۷۱؛ صالح پور، ۱۳۸۲). تاجایی که ضرورت تجدید نظر توسط برخی پژوهشگران مطرح شده است (ساکی، ۱۳۸۰).

با توجه به هدف کلی پژوهش یعنی ارزیابی اثربخشی و کارایی گروه‌های آموزشی، اهداف فرعی زیریابی گیری شد.

- بررسی میزان اثربخشی گروه‌های آموزشی در ایجاد مهارت برنامه‌ریزی درسی و آموزشی، از دیدگاه مدیران و دبیران. به عبارت دیگر، آیا جلسات گروه‌های آموزشی در سطح دبیرستان‌ها که با شرکت دبیران هم رشته، و در سطح مناطق آموزش و پرورش که با شرکت نماینده‌ی دبیران از هر دبیرستان انجام می‌شود، در ارتقاء مهارت برنامه‌ریزی دردرس مورد نظر اثربخش بوده و یا اثربخشی کمی داشته است. به عنوان نمونه، ارائه‌ی جدول زمان بندی دروس و تقویم درسی ترمی و سالانه تنظیم شده در دبیرستان‌ها و برنامه‌های درسی هفتگی و ترمی به عنوان نمونه‌هایی از برنامه‌ریزی درسی است که گروه‌های آموزشی می‌توانند در آن ایفای نقش کنند و در نظام سنتی توسط آموزش متوسطه و مدیرانجام می‌شود.

- بررسی میزان موفقیت گروه‌های آموزشی، در موضوع تحلیل محتوا و نقد و بررسی کتاب‌های درسی. یکی از وظایف مورد انتظار از معلمان، بررسی نقاط قوت و ضعف کتاب

های درسی و میزان انطباق آنها با نیازها و مقاطع تحصیلی بالاتر و همچنین زمان اختصاص داده شده در تقویم ترمی است که گروه های آموزشی با توجه به رویکرد مشارکت معلمان، در سطح دبیرستان ها و مناطق نقش مهمی در این جهت دارند.

- آیا گروه های آموزشی در گسترش فرهنگ پژوهش بین معلمان و ایجاد زمینه‌ی مناسب برای بروز و پرورش خلاقیت و اندیشه های نودرآموزش و پرورش کارایی داشته اند؟
- از آنجایی که ارزشیابی یکی از موضوعات مهم درآموزش و پرورش است، آیا گروه های آموزشی در بهبود آگاهی دبیران از شیوه های ارزش یابی و معیار های آن، کارایی داشته اند؟

- آیا ساختار موجود گروه های آموزشی و مقررات و آیین نامه های مربوطه، جوابگوی انتظارات دبیران و مدیران و تعلیم و تربیت است؟

- و بالاخره یکی دیگر از اهداف این پژوهش بررسی رابطه‌ی بین میزان کارایی کلی (مجموع کارایی در زمینه های برنامه ریزی، نقد و بررسی کتب درسی، خلاقیت و پژوهش و ارزش یابی و همچنین ساختار گروه ها) با میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان به صورت معدل و آمار قبولی در کنکور و المپیاد های علمی است، به عبارت دیگر آیا هرچه گروه ها از نظر دبیران و معلمان کارایی بیشتری داشته اند، نتایج بیرونی آن مانند معدل دانش آموزان و آمار دانش آموزان قبولی کنکور و المپیاد علمی در هر منطقه و وضعیت مطلوب تری داشته است.

۲- روش پژوهش

۳-۱- جامعه‌ی آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه‌ی آماری در این پژوهش شامل کلیه‌ی دبیران، مدیران، مشاوران با حداقل ۳ سال سابقه‌ی کار در آموزشگاه‌های متوسطه‌ی شهرستان ها و مناطق آموزشی استان خوزستان در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ می باشد که در ۲۲ گروه آموزشی سامان دهی شده‌اند. در این پژوهش، از دو نمونه‌ی آزمودنی استفاده شد: ۱۰۰ نفر آزمودنی، نمونه‌ی اعتباریابی را تشکیل می‌دادند و ۸۹۲ نفر در نمونه‌ی اصلی قرار داشتند. هر دو نمونه به صورت تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. پرسش نامه‌های بازگشت داده شده که به صورت کامل تکمیل شده بودند، شامل ۶۰ مورد برای نمونه‌ی اعتباریابی و ۷۹۹ مورد (۶۶۲ دبیر ۸۷ مدیر ۵۰ مربی و مشاور) برای نمونه بودند.

۳-۳-۳- ابزارهای پژوهش

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته‌ی سنجش کارایی گروه‌های آموزشی از دیدگاه مدیران و دبیران استفاده شد.

همچنین برای اندازه‌گیری سطح کارایی گروه‌ها از جداول عملکردی آموزشی گروه‌ها از جداول موجود در کارشناسی استان و نیز برای سنجش عملکرد تحصیلی از آمار قبولی سال سوم متوسطه، میزان قبولی در کنکور و شرکت در المپیادها استفاده شد.

برای ساخت پرسش‌نامه‌ی سنجش کارایی گروه‌های آموزشی با توجه به عناوین عملکرد گروه‌های آموزشی ۵ مؤلفه شامل طراحی آموزشی، خلاقیت و نوآوری، تجزیه و تحلیل کتب درسی، سنجش و ارزش‌یابی و نقش ساختار در کارایی گروه‌ها تهیه و سپس پرسش‌نامه‌ی با ۷۶ گویه به سبک لیکرت^۱ ۳ مقیاسی تهیه شد. سپس این پرسش‌نامه در اختیار ۳۲ نفر داور از افراد صاحب نظر قرار گرفت و از آنها خواسته شد که مشخص کنند آیا گویه‌های مورد نظر مؤلفه‌های مربوطه را اندازه‌گیری می‌کنند. سپس با توجه به نظر داوران با استفاده از ضریب همبستگی و توان افتراقی تعداد گویه‌ها به ۵۴ مورد کاهش یافت. بعد از این مرحله، روی نمونه‌هایی که برای اعتباریابی انتخاب شده بودند اجرا شد و پاسخ‌های به دست آمده با استفاده از تحلیل عامل و با روش چرخشی واریماکس^۲ تعداد گویه‌ها به ۵۲ مورد مؤلفه‌ها از ۵ عامل به ۴ عامل کاهش یافت.

۴ عامل استخراج شده عبارت بودند از: ۱- خلاقیت و مهارت‌های مربوط به طراحی آموزشی، شامل ۲۱ گویه ۲- تحلیل محتوای کتب درسی و ارزش‌یابی شامل ۱۷ گویه ۳- اقتدار و مقبولیت گروه‌های آموزشی شامل ۸ گویه ۴- جایگاه اداری و ساختار سازمان گروه‌های آموزشی ۶ گویه.

برای اعتباریابی پرسش‌نامه از روش اعتباریابی ملاکی^۳ با استفاده از پرسش‌نامه‌ی سمیدی (۱۳۸۲) استفاده شد که ضریب به دست آمده، ۰/۸۷ بود، همچنین همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ^۴ ۰/۸ محاسبه شد. عملکرد گروه‌های آموزشی براساس چک لیستی اندازه‌گیری شد که برای ارزیابی فعالیت گروه‌های آموزشی مناطق و شهرستان‌ها به کار می‌رود. برای سنجش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان برای هر منطقه براساس میانگین ۳ شاخص شامل ۱- درصد قبولی در امتحانات نهایی سال سوم متوسطه ۲- درصد قبولی دانش‌آموزان در کنکور سراسری ۳- قبولی در مرحله‌ی اول المپیادهای علمی کشوری برای ۳ سال در نظر گرفته شد.

۱- Likert
۲- Varimax
۳- criterion-related validity
۴- Cronbach alpha

۳- یافته های تحقیق

تحلیل آماری داده‌ها در مورد سؤالات و فرضیه‌ی مورد بررسی به نتایجی که در پی می آیند منتهی شده است. نتایج به دست آمده در مورد سؤالات پژوهشی در جدول شماره‌ی ۱ ملاحظه می‌شود.

جدول شماره‌ی ۱، یافته‌های مربوط به نظرات دبیران و مدیران

عوامل پژوهشی	اماره		فراوانی				آزمون خی دو	
	میانگین	انحراف	کم	متوسط	زیاد	P	χ^2	
	X	S. D	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
نقش گروه ها در مهارت برنامه ریزی (۱۳ سوال پرسش نامه)	۲/۷۵	۱/۲۸	۲۷۳	۵۹/۳	۲۷	۳/۲	۲۸۰/۷۵	
نقش گروه ها در تحلیل کتب درسی (۹ سوال پرسش نامه)	۳/۵۳	۱/۲۳	۵۳۲	۶۷/۸	۲۸	۳/۵	۵۰۳/۸۳	
نقش گروه ها در خلاقیت آموزشی دبیران (۸ سوال پرسش نامه)	۲/۹	۱/۲۷	۴۱۷	۵۲/۲	۳۳	۴/۱	۳۱۵/۳۱	
نقش گروه ها در بهبود ارزش یابی (۸ سوال پرسش نامه)	۳/۱۷	۱/۲۸	۳۲۰	۴۰/۱	۳۳	۵/۳	۳۰۶/۱۷	
مناسب بودن ساختار گروه ها و مقررات (۱۵ سوال پرسش نامه)	۳/۱۲	۱/۱۷	۳۷۷	۳۳/۷	۲۸	۳/۵	۴۰۸/۳۱	

همان‌طور که در جدول شماره‌ی ۱ ملاحظه می‌شود با توجه به نتایج به دست آمده میانگین $X = ۲/۷۵$ که از میانگین مقیاس $= ۳$ کم‌تر است و نیز $\chi^2 = ۲۸۰/۷۵$ که از مقدار $\chi^2 = ۵/۹۹$ بحرانی بیشتر است، لذا مشخص می‌شود تعداد دبیرانی که معتقدند گروه‌های آموزشی توانسته اند زمینه‌ی مناسب را برای کسب مهارت های مزبور به طراحی آموزشی را فراهم کنند به طور معنی داری کمتر از دبیرانی است که مخالف این عقیده هستند. براین اساس، پاسخ به سؤال ۱، منفی است. است. همان‌طور که در جدول شماره‌ی ۱ ملاحظه می‌شود، در رابطه با سؤال پژوهشی ۲ میانگین به دست آمده ($X = ۳/۵۳$) که از میانگین مقیاس $= ۳$ کم‌تر است و نیز χ^2 محاسبه شده $۵۰۳/۸۳$ می‌باشد که از χ^2 بحرانی بیشتر است. لذا تعداد مخالفین با این سؤال بیشتر از تعداد موافقین می‌باشد. بر این اساس پاسخ به سؤال ۲ پژوهشی منفی است و نیز با توجه به نتایج به دست آمده که در جدول شماره‌ی ۱ ملاحظه می‌شود میانگین به دست آمده در مورد سؤال ۳، $۲/۹ = X$ است که میانگین مقیاس $= ۳$ کم‌تر است و χ^2 مشاهده شده $۳۱۵/۳۱$ است که از χ^2 بحرانی بیشتر است. بر این اساس تعداد مخالفین با این سؤال بیشتر از تعداد موافقین

می‌باشد و می‌توان گفت که پاسخ به سؤال ۳ پژوهشی منفی می‌باشد. همان طور که در جدول شماره‌ی ۱، ملاحظه می‌شود، نتایج به دست آمده در رابطه با سؤال ۳ حاکی از آن است که میانگین به دست آمده $(X=3/17)$ بیشتر از مقیاس $\mu=3$ می‌باشد. همچنین χ^2 مشاهده شده $306/17$ است که از χ^2 بحرانی بیشتر است و نشان می‌دهد که تعداد موافقین با این سؤال ۴۳۶ نفر به طور معنی داری از تعداد مخالفین (۳۲۰ نفر) بیشتر است، لذا می‌توان گفت پاسخ آزمودنی‌ها به سؤال ۴ مثبت است، یعنی از دیدگاه دبیران و مدیران، گروه‌های آموزشی در ترویج شیوه‌های ارزش‌یابی موفق بوده‌اند. نتایج به دست آمده در رابطه با سؤال پنجم پژوهش نشان می‌دهد که $X = 3/12$ است که از میانگین مقیاس $\mu=3$ بیشتر است. همچنین تعداد موافقین، ۴۹۴ نفر بیشتر از تعداد مخالفین ۲۷۷ نفر می‌باشد که χ^2 به دست آمده $(308/31)$ از χ^2 بحرانی بیشتر است. بر این اساس می‌توان گفت پاسخ به سؤال پنجم پژوهش مثبت می‌باشد. یعنی از دیدگاه مدیران و دبیران، گروه‌های آموزشی دارای مشکلات ساختاری هستند.

جدول شماره‌ی ۲- ضرایب همبستگی بین کارایی گروه‌های آموزشی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

متغیر کارایی کلی گروه‌های آموزشی			روش آماری			قبولی دروس کتبی نهایی سوم متوسطه			قبولی در کتکور سراسری			قبولی المپیادهای علمی		
P	n	r	P	n	r	P	n	r	P	n	r	P	n	r
۰/۰۱	۳۵	۰/۶۲	۰/۰۰۶	۳۵	۰/۴۶	۰/۰۰۶	۳۵	۰/۶۲	۰/۰۰۶	۳۵	۰/۴۶	۰/۰۰۶	۳۵	۰/۴۶

همان طور که در جدول شماره‌ی ۲، ملاحظه می‌شود بین کارایی گروه‌های آموزشی و هر سه مؤلفه‌ی عملکرد تحصیلی همبستگی مثبت وجود دارد، که هر سه همبستگی در سطح مورد نظر معنادار می‌باشند و بر این اساس فرضیه‌ی پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد. یعنی در سه شاخص عملکرد تحصیلی، هر چه میزان کارایی گروه‌های آموزشی بالاتر باشد، میزان قبولی دروس کتبی نهایی سوم متوسطه بیشتر است که این رابطه برابر با $r=0/62$ و در سطح $p < 0/006$ معنی دار می‌باشد.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی دیدگاه مدیران، دبیران درباره‌ی عملکرد و اهداف گروه‌های آموزشی است که در این رابطه با توجه به پنج عامل مطرح شده برای اندازه‌گیری میزان کارایی گروه‌های آموزشی به منظور تحقق اهداف این گروه‌ها و شاخصی از کارایی درونی و رابطه‌ی آن با موفقیت تحصیلی دانش آموزان، به جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها اقدام شد.

۴-۱- میزان کارایی گروه های آموزشی

۳-۱-۱- در رابطه با بخش اول، یعنی میزان کارایی گروه های آموزشی از دیدگاه دبیران ومدیران، نتایج نشان داد که: تعداد دبیران و مدیرانی که عقیده دارند گروه های آموزشی توانسته اند زمینه ای مناسب را برای کسب مهارت های مربوط به طراحی آموزش فراهم کنند، به طور معنی داری کمتر از مخالفین این عقیده است. یعنی به نظر می رسد گروه های آموزشی در این بعد، موفقیت چشمگیری نداشته اند. این یافته ها با پژوهش های جهانگرد (۱۳۸۲)؛ دقیق (۱۳۸۲)؛ رمضی و گودرزی (۱۳۸۰)؛ یزدانی (۱۳۷۹) و محمدی (۱۳۷۸) همسو است. از دلایل این عقیده که گروه های آموزشی نتوانسته اند زمینه ای مناسب را برای کسب مهارت های آموزشی فراهم کنند این است که دبیران به طور فعال در گروه ها مشارکت نمی کنند، رافقوند (۱۳۸۰) به این نتیجه رسیده است که استفاده از تجربیات موفق در جلسات گروه و ارائه روش های نوین تدریس به عنوان مهم ترین عامل ایجاد انگیزه برای استفاده از روش های فعال و نوین تدریس می باشد.

۳-۱-۲- در رابطه با عامل دوم مربوط به کارایی، اکثر مدیران و دبیران با این عقیده مخالفند که گروه های آموزشی دبیران را با رویکردهای جدید فرایند تحلیل محتوا آشنا و نسبت به نقد و بررسی کتب درسی و اجرای برنامه ها تشویق می کنند. این یافته ها با یافته های یزدانی (۱۳۷۹) و جهانگرد (۱۳۸۲) همسو می باشد، در حالی که با بسیاری از نتایج تحقیقات دیگر (مانند آرش، ۱۳۷۱؛ حاجی پروانه، ۱۳۷۴؛ درستکار، ۱۳۷۵؛ بشیری، ۱۳۷۶؛ دقیق ۱۳۸۲ و سبحانی نیا، ۱۳۸۲) همسو نمی باشد. یکی از دلایل این ناهماهنگی در نتایج، نحوه ای اجرای دستورالعمل مربوط به گروه های آموزشی است که به دلیل تازگی در مناطق مختلف به صورت سلیقه ای اجرا می شود.

۳-۱-۳- نتایج به دست آمده در مورد عامل سوم مربوط به کارایی گروه های آموزشی نشان می دهد که اکثر دبیران و مدیران اعتقاد دارند گروه های آموزشی نتوانسته اند زمینه ای مناسب را برای پرورش خلاقیت و بروز اندیشه های نو در مسائل آموزش و پرورش و انجام پژوهش های علمی فراهم کنند. این یافته ها با یافته های محققین دیگر (مانند آرش، ۱۳۷۱؛ صالحی، ۱۳۷۲؛ بنگاه، ۱۳۷۲؛ نجاتی، ۱۳۷۶؛ یزدانی، ۱۳۷۹؛ معصوم زاده، ۱۳۸۰؛ فرجی و قربانی، ۱۳۸۰؛ شوافی، ۱۳۸۰ و علی نصیب، ۱۳۸۱) همسو بوده است و با تحقیقات پارسا (۱۳۷۶) و شیخ دارانی (۱۳۸۲) همخوانی ندارد.

آنچه در تبیین این نتایج می توان گفت این است که مقررات و جو آموزش و پرورش امکان رشد خلاقیت را فراهم نمی کند. به طوری که فیوضات (۱۳۷۴) اعتقاد دارد اگر برنامه به نوآوری و تحقیق و آزمایش روش های جدید تکیه کند، ولی سازمان و مقررات آموزشی

عملاً چنین فرصتی را فراهم نکند، طبعاً نمی‌توان انتظار داشت که برنامه اجرا شود. به عبارت دیگر یک عامل مهم نا مشخص بودن وضع پژوهش و خلاقیت در ساختار آموزش و پرورش است. به عنوان نمونه درحالی که درآموزش عالی پژوهش بخشی از نظام ارتقاء اساتید را تشکیل می‌دهد، جایگاه مشخصی درارتقاء معلمان ندارد.

۴-۱-۴- نتایج به دست آمده در رابطه با سؤال چهارم پژوهش حاکی از آن است که تعداد بیشتری از دبیران و مدیران با این نظر موافقت کرده‌اند که گروه‌های آموزشی توانسته‌اند روش‌های صحیح ارزش‌یابی را در میان دبیران گسترش دهند. این یافته‌ها با پژوهش‌های زیادی همسو می‌باشند (مانند آرش، ۱۳۷۱، حاجی پروانه، ۱۳۷۴، درستکار، ۱۳۷۵؛ محمدی، ۱۳۷۸؛ فرجی و قربانی، ۱۳۸۰ و علی نصیب، ۱۳۸۱؛ احمدی ۱۳۷۹ و شیخ دارانی، ۱۳۸۲). در تبیین این نتایج می‌توان گفت که علت احتمالی این موضوع به دلیل اهمیت فراوانی است که مدیران و دبیران برای امتحانات قائل هستند، از طرف دیگر گروه‌های آموزشی وقت زیادی را صرف ارزیابی امتحانات گروه‌های مختلف می‌کنند و مدیران و دبیران در این رابطه ارتباط تنگاتنگی با گروه‌های آموزشی دارند (مثلاً حاجی پروانه، ۱۳۷۴ و محمدی، ۱۳۷۸).

۴-۱-۵- همچنین نتایج به دست آمده در مورد سؤال ۵ پژوهش نشان می‌دهد که دبیران و مدیران اعتقاد دارند گروه‌های آموزشی از نظر ساختاری دارای مشکلات و نقائص هستند. این یافته‌ها با یافته‌های برخی از تحقیقات انجام شده همسو می‌باشد (مثلاً فیاضی، ۱۳۸۱؛ بنگاه، ۱۳۷۲؛ حسن آبادی، ۱۳۷۱؛ صالح پور، ۱۳۸۲). درتبیین این یافته‌ها می‌توان گفت هم زمان با تغییراتی که درنظام آموزش و پرورش، همچنین درمنابع درسی صورت گرفته است در ساختار گروه‌ها چنین تغییراتی اعمال نشده است، به طوری که در پژوهش ساکی (۱۳۸۰)، بر ضرورت بازنگری و اصلاح ساختار سازمانی در نظام آموزشی تأکید می‌شود.

۴-۳- رابطه‌ی کارایی با عملکرد

دررابطه با بخش دوم، یعنی رابطه‌ی کارایی گروه‌های آموزشی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، همان‌طور که در جدول شماره ۲ ملاحظه شد، بین کارایی گروه‌های آموزشی و قبولی در دروس کتبی سال سوم متوسطه و قبولی در کنکور سراسری و نیز قبولی درالمیادهای علمی همستگی مثبت وجود دارد که همگی در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار می‌باشند، به طوری که ۲۵٪ قبولی در کنکور، سال سوم متوسطه و المیادهای علمی به وسیله‌ی کارایی گروه‌های آموزشی مناطق مربوطه قابل پیش‌بینی است. این یافته‌ها با

یافته‌ی سلطانی‌فر (۱۳۷۹)، پارسا (۱۳۷۵)، ولسترواسمیت (۲۰۰۶، ۸) و رحیمی (۱۳۷۴) همسو می باشند. در تبیین این یافته می توان گفت براساس برخی از مدل‌ها، نیروی انسانی با مدرک تحصیلی بالا، خصوصیات اکتسابی دانش آموزان و اعتبارات صرف شده در مناطق آموزشی از اصلی‌ترین عواملی هستند که بیشترین تأثیر را بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارند.

با توجه به اشکال ساختاری در گروه‌های آموزشی از دیدگاه کارشناسان و دبیران، لازم است با ارزش گذاری بیشتر و وجود امتیازات خاص، بازدید مستمر از کارگروه‌ها، تشویق کتبی و منظور کردن امتیاز ویژه در ارزش یابی سالانه در این جهت، جایگاه گروه‌های آموزشی از نظر ساختاری ارتقا یابد. از طرف دیگر با توجه به ناتوانی گروه‌های آموزشی در کمک به معلمان برای طراحی آموزشی، لازم است در این جهت برنامه ریزی شود و در طراحی آموزشی در سه مقطع نقش گروه‌های آموزشی که برخاسته از معلمین است افزایش یابد و به کارشناسان هر مقطع محدود نشود. با توجه به ضعف نقش گروه‌های آموزشی در تحلیل محتوا و افزایش خلاقیت تشکیل گروه‌های بحث و کارگاه‌های آموزشی در سطح منطقه‌ای (ترکیبی از چند مدرسه) می تواند در این جهت مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به رابطه‌ی میزان کارایی گروه‌ها با عملکرد تحصیلی که در این پژوهش به آن اشاره شده است، گروه های آموزشی ونقش آنها در بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان باید موردتوجه قرارگیرد. آموزش وپرورش می تواندبارفع تنگناهای موجودازنظرمقررات وشناسایی مشکلات موجوددرگروه هاورفع آنها، ازنقش فعال گروه ها درمدارس ومناطق، به عنوان یک روش مقابله باافت تحصیلی بهره مندشود.

منابع

- آرش، م (۱۳۷۱). *ارزش یابی طرح گروه‌های آموزشی از نظر میزان موفقیت در نیل به اهداف مورد نظر*. زیر نظر یحیی مهاجر. شورای تحقیقات استان تهران.
- احمدی، ز (۱۳۷۹). *بررسی عملکرد گروه‌های آموزشی دوره‌ی ابتدایی و مقایسه‌ی آن با اهداف تشکیل آنها از دیدگاه مدیران و معلمان در استان مرکزی*. شورای تحقیقات استان مرکزی.
- بنگاه، پ (۱۳۷۲). *بررسی روش‌های مؤثر جهت فعال نمودن گروه‌های آموزشی و نقش گروه‌ها در رضایت تئلی معلمین مقطع متوسطه‌ی استان هرمزگان*. بندرعباس: شورای تحقیقات استان هرمزگان.
- پارسا، س (۱۳۷۵). *میزان کارایی و عملکرد گروه‌های آموزشی*. تهران: دفتر آموزش متوسطه‌ی راهنمایی و ابتدایی وزارت آموزش و پرورش.
- جهانگرد، م (۱۳۸۲). *بررسی میزان اثربخشی گروه‌های آموزشی متوسطه‌ی ناحیه‌ی ۱ اصفهان از دیدگاه دبیران در سال تحصیلی ۸۲-۸۱* زیر نظر دکتر سعید رجایی پور. [پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد]. چاپ نشده. اصفهان: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- حاجی پروانه، ف (۱۳۷۴). *بررسی عملکرد گروه‌های آموزشی متوسطه‌ی نظری از نظر نیروی انسانی شاغل در دوره‌ی متوسطه*. [پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد]. چاپ نشده. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی.
- حسن آبادی، ا (۱۳۷۱). *ارزیابی کارایی گروه‌های آموزشی دوره‌ی متوسطه و یافتن شیوه‌های فعال‌تر کردن آنها در دو گروه شیمی و علوم تجربی*. زیر نظر محمدصورتگر. شورای تحقیقات استان مرکزی.
- درستکار، م (۱۳۷۵). *ارزش یابی عملکرد گروه‌های آموزشی دوره‌ی عمومی از دیدگاه معلمین، مدیران و مسئولین آموزش و پرورش اصفهان* [پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد]. چاپ نشده. خوراسگان: دانشگاه آزاد اسلامی.
- دقیق، ا (۱۳۸۲). *بررسی عملکرد گروه‌های آموزشی دوره‌ی متوسطه‌ی نظری شهر اصفهان از دیدگاه مدیران، دبیران و اعضای گروه‌های آموزشی*. [پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد]. چاپ نشده. اصفهان: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- رافق وند، ف (۱۳۸۰). *بررسی راهکارهای ایجاد انگیزه در معلمان برای استفاده از روش مؤثر (نوبن)*. شورای تحقیقات اصفهان.
- رجیمی، ح (۱۳۴۴). *تعمین همبستگی میزان موفقیت تحصیلی دانش آموزان با مدرک، رشته‌ی تحصیلی و تجربه‌ی آموزشی دبیران دوره‌ی متوسطه*. تهران: اداره‌ی کل آموزش و پرورش استان تهران.
- رمضی، ف و گودرزی، ا (۱۳۸۰). *بررسی نظرات معلمان در خصوص عملکرد گروه‌های آموزشی سرپرستی مدارس جمهوری اسلامی ایران در کویت*. سال ۸۱-۸۰ اراک: شورای تحقیقات.
- ساکي، رضا (۱۳۸۰). *بهسازی ساختار سازمانی، گامی مهم در اعتلای نظام آموزشی*. پژوهش نامه‌ی آموزشی. شماره‌ی ۳۵، ۶-۱.
- سبحانی نیا، م (۱۳۸۲). *بررسی عملکرد گروه‌های آموزشی دوره‌ی متوسطه‌ی نظری استان اصفهان در ۳ سال ۷۹-۷۸ تا ۸۱-۸۰*. اصفهان: شورای تحقیقات استان.

- سلطانی فرد، ع (۱۳۷۹). بررسی میزان کارایی گروه‌های آموزشی متوسطه از نظر دبیران و مدیران شهر تهران. تهران: شورای تحقیقات استان تهران.
- شوالی، ع (۱۳۸۱). بررسی و ارزیابی عملکرد گروه‌های آموزشی مراکز تربیت معلم و آموزش عالی فرهنگیان استان اصفهان در سال‌های ۷۸ تا ۸۰ و پیشنهاد و راهکارهای فصال شدن آنها. اصفهان: شورای تحقیقات.
- شیخ دارانی، ه (۱۳۸۳). بررسی عملکرد گروه‌های آموزشی سه دوره‌ی تحصیلی در منطقه‌ی شامین شهر در سال تحصیلی ۸۲-۸۱ اصفهان: شورای تحقیقات.
- صادقی، م (۱۳۷۹). بررسی عملکرد گروه‌های آموزشی در افزایش کیفیت فعالیت‌های آموزش ملمان دوره‌ی ابتدایی خمینی شهر [پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد]. چاپ نشده. اصفهان: دانشکده‌ی مدیریت.
- صالح پور، ا (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر در افزایش اثربخشی فعالیت‌های گروه‌های آموزشی متوسطه‌ی علوم انسانی شیراز بر اساس نظرات دبیران و اعضای گروه‌های آموزشی در سال تحصیلی ۸۳-۸۱ [پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد]. چاپ نشده. اصفهان: دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان شناسی.
- صالحی، م (۱۳۷۳). بررسی نظرات دبیران دبیرستان های سمنج در رابطه با تاثیر عملکرد گروه‌های آموزشی در افزایش کیفیت فعالیت آموزشی دبیران. کردستان: شورای تحقیقات.
- صفدری، ع (۱۳۸۲). نقش گروه‌های آموزشی در ارتقاء سطح علمی دبیران دوره‌ی متوسطه‌ی استان لرستان. زیر نظر سیدماشاماله شاهرخس. لرستان: شورای تحقیقات.
- علی نصیب، ا (۱۳۸۱). بررسی عملکرد گروه‌های آموزشی مقطع متوسطه از دیدگاه دبیران استان یزد. یزد: شورای تحقیقات.
- لیاضی، ج (۱۳۸۱). بررسی مولف و شیوه های مشارکت در فعالیت های گروه‌های آموزشی از دیدگاه دبیران استان خوزستان [پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد]. چاپ نشده. دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
- لرچی، ا و قربانی، م (۱۳۸۰). بررسی عملکرد گروه‌های آموزشی از دیدگاه ملمان دوره‌ی ابتدایی. راهنمایی و متوسطه و ارائه‌ی الگوهای مناسب برای انتخاب اعضای این گروه‌ها. یزد: شورای تحقیقات.
- لیوضات، ی (۱۳۷۴). مبانی برنامه‌ریزی آموزشی. چاپ دوم. تهران: نشر ویرایش.
- گوپا، ز (۱۳۷۸). معلم کیست. پژوهش نامه‌ی آموزشی. شماره‌ی ۲۴، ص ۶
- محمدی، م (۱۳۷۸). بررسی عملکرد گروه‌های آموزشی دوره‌های مختلف تحصیلی از دیدگاه ملمان و کارشناسان و مدیران اجرایی. ایلام: شورای تحقیقات.
- نجاتی، ع (۱۳۷۶). بررسی عملکرد گروه‌های آموزشی مراکز تربیت معلم شهر تهران و راه‌های کیفیت بخشی به آن. [پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد]. چاپ نشده. تهران: دانشگاه تربیت معلم.
- هاشمی، ف (۱۳۷۷). بررسی میزان موفقیت و روش های افزایش کارایی گروه‌های آموزشی از دیدگاه ملمان و اعضای گروه‌های آموزشی دوره‌ی عمومی شهرستان مازندران. شورای تحقیقات استان مازندران
- یزدانی، س (۱۳۷۹). بررسی میزان تحقق اهداف گروه‌های آموزشی از دیدگاه ملمان و مدیران مدارس راهنمایی و متوسطه‌ی شهرستان بناب. [پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد]. چاپ نشده. خوراسگان: دانشگاه آزاد اسلامی.

- Losangeles Compact on Evaluation (2000). The value of teams in school reform: finding from year four of the Losangeles Annenberg Metropolitan Project. Lonangeles: university of California, Losangeles and university if southern California.
- Tenjoh-ok wen. T. (1992). Teaching practice; A Partnership. Paper, presented at the University of Regional University of Yaounde.
- Wholestteter, P. and Smith, J. (2006, a). Improving school through partnership: Learning from charter schools. Phi Delta Kapan, 87 (6), 464-467.
- Wholestteter, P. and Smith, J. (2006, b). Understanding different face of partnership: A typology of public-private partnership: School Leadership and Management, 26, (3), 249-268.

